

УДК 657.48

К. М. ШЕРЕПА

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті автор наводить аналіз рівня забезпеченості запасами на підприємстві на основі використання факторного аналізу.

Ключові слова: матеріальні ресурси, запаси, облік, аналіз, матеріаломісткість

Постановка проблеми

Одним із найефективніших шляхів швидкого зростання національного багатства України є раціональне використання сировинних, паливно-енергетичних та інших матеріальних ресурсів.

Важливе практичне значення та виробничу спрямованість мають питання аналізу забезпечення та використання запасів на підприємствах (у виробництві), оскільки повне забезпечення виробничими запасами та їх ефективне використання є передумовою подальшого розвитку виробництва на підприємствах.

Аналіз основних джерел

Дослідженням питання обліку та аналізу запасів в бухгалтерському обліку займалися такі вчені-економісти: Ф.Бутинець, В. Труш, Н. Ткаченко, В. Пархоменко, В. Сопко [1-4] та інші.

Мета статті

Визначити необхідний обсяг запасів для підприємства на основі використання факторного аналізу.

Виклад основного матеріалу

Аналіз стану забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами починається з перевірки розрахунків потреби в них на виробництво і реалізацію продукції та на інші цілі – ремонтно-експлуатаційні, господарчі, дослідно-експериментальні роботи тощо. У процесі аналізу перевіряється, як ув'язані заявки відділів, цехів на закупівлю тих чи інших видів сирови-

ни і матеріалів з обсягами виробництва продукції, наскільки в цих розрахунках враховані прогресивні норми витрат конкретних видів матеріалів, новітні розробки технологічних і конструкторських служб, спрямовані на зменшення матеріальних витрат [1]. Служби матеріально-технічного забезпечення повинні складати графіки укладання договорів з підприємствами-постачальниками матеріальних ресурсів з обов'язковим урахуванням не тільки заявок виробничих підрозділів, бригад і відділів – споживачів сировини та матеріалів, а й з обов'язковому порядку з урахуванням перехідних залишків їх і встановлених нормативів запасів. Доцільно на підприємстві запровадити порядок, за яким усі проекти договорів з постачальниками на закупівлю матеріальних ресурсів обов'язково візувались би начальником фінансової служби з метою запобігання завезенню їх у кількостях, які перевищують нормальну потребу, зокрема через ігнорування даних про наявність понаднормативних запасів. Якщо фінансова служба не запровадить жорсткого контролю за завезенням сировини і матеріалів, це може призвести до накопичення зайвих складських запасів і, як наслідок, до заморожування фінансових ресурсів, уповільнення їх оборотності, збільшення витрат підприємства, які підвищують собівартість продукції [2].

Якщо ж потреби підприємства у сировині та матеріалах враховані не повною мірою, план матеріально-технічного постачання складено із заниженням проти виробничих та інших потреб, це призводить до простой або неповного завантаження обладнання і робітників, аритмізує виробничий процес, знижує обсяг випуску продукції, її якість.

Планова потреба підприємства у надходженні матеріальних ресурсів визначається балансовим методом за формулою [4]

$$M = M_1 - M_n + M_n \quad (1)$$

де M – планове надходження матеріальних ресурсів від постачальників та інших джерел (власне виробництво матеріалів і відходи власного виробництва);

M_1 – планова потреба підприємства у матеріальних ресурсах;

M_n , M_n – відповідно очікувані залишки матеріальних ресурсів на початок планового періоду і норматив залишків на кінець періоду.

Такі розрахунки (у натуральному і вартісному вираженні) служба постачання повинна виконувати з кожного виду (принаймні з основних видів) сировини та інших матеріальних ресурсів, а для аналізу фактичного виконання плану матеріально-технічного постачання використовуються фактичні дані обліку про надходження матеріальних ресурсів та їх залишків. При цьому аналіз стану матеріально-технічного забезпечення і витрат предметів праці на виробництво наштовхується на труднощі, пов'язані з рухом їх облікової вартості під впливом зміни ринкових купівельних цін і транспортно-заготівельних витрат. Тож у аналізі вартість закуплених і використаних сировини, матеріалів, напівфабрикатів тощо доводиться визначати як середньозважені величини [5].

Аналогічні розрахунки доцільно виконати по групах: допоміжні матеріали, покупні комплектуючі вироби і напівфабрикати, паливо і

паливно-мастильні матеріали, електроенергія і газ.

На рівень показників використання виробничих запасів впливає система чинників, серед яких доцільно виділити структурні зрушення в складі продукції, матеріаломісткість окремих видів продукції, прогресивність технології, дотримання технологічної дисципліни, стан нормування матеріальних витрат, кваліфікацію працівників, рівень транспортно-заготівельних витрат, стан обліку і контролю тощо.

Аналізуючи матеріаломісткість, необхідно усунути вплив на неї цінових чинників. З цією метою матеріали і продукцію необхідно оцінити за незмінними цінами за весь період, що аналізується.

У процесі аналізу визначається, як вплинуло виконання завдання з середнього зниження норм витрат важливих видів матеріальних ресурсів на матеріаломісткість виробництва.

Для розрахунку впливу чинників (зміна матеріаломісткості окремих видів продукції, структурні зрушення у складі продукції, що випускається і реалізується, динаміка цін і тарифів на використані матеріальні ресурси, динаміка відпускних цін на продукцію підприємства) на відхилення показника матеріаломісткості продукції підприємства від базового (наприклад, тієї, що передбачалась у бізнес-плані на аналізований період) можна скористатися методом ланцюгових підстановок. Порядок розрахунку і його логіка подаються в табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні дані для факторного аналізу матеріаломісткості продукції (на прикладі ВЧД-6)

Показник	За бізнес-планом на 2012 р.	Фактично за 2012 р.
Матеріальні витрати підприємства на виробництво продукції, тис.грн	11500	13007
Товарна продукція в відпускних цінах, тис. грн	36500	34156
Загальна матеріаломісткість (коеф.)	0,3151	0,3809
Економія (-), перевитрата (+) фактично спожитих матеріальних ресурсів за рахунок зміни цін і тарифів на них порівняно з прийнятими у бізнес-плані	X	-760
Планові матеріальні витрати на фактичний обсяг і асортимент виготовленої продукції	X	10800
Фактичний обсяг товарної продукції у запланованих середньозважених договірних цінах	X	33600

Розрахункові показники матеріаломісткості для ланцюгових підстановок і виявлення факторів, що спричинили зміну показника матеріаломісткості продукції підприємства, розташовуються у такій послідовності:

а) за бізнес-планом 0,3151;

б) фактичний обсяг і асортимент виготовленої продукції, виходячи з планових матеріальних витрат (включаючи планові ціни і тарифи на матеріальні ресурси) і планових відпускних цін на продукцію підприємства:

$$(10800 : 33600) = 0,3215;$$

в) те ж саме з урахуванням фактичних цін і тарифів на матеріальні ресурси: $(10800 - 760) : 33600 = 10040 : 33600 = 0,2988$;

г) фактичний обсяг і асортимент виготовленої продукції, виходячи з планових матеріальних витрат (за цінами і тарифами на матеріальні ресурси, що фактично діяли) і фактичних відпускних цін на продукцію підприємства:

$$(10040 : 34156) = 0,2940;$$

д) фактична матеріаломісткість 0,3809;

Загальне відхилення фактичної матеріаломісткості продукції підприємства за рік становило: $0,3809 - 0,3151 = + 0,0658$, тобто вона дуже суттєво збільшилась порівняно з плановим рівнем (на 20,88 %),

у тому числі за рахунок:

- структурних зрушень в асортименті виготовленої продукції за звітний рік на користь матеріаломісткіших виробів:

$$0,3215 - 0,3151 = +0,0064;$$

- зміни (здешевлення) цін і тарифів на матеріальні ресурси порівняно із закладеними у бізнес-плані:

$$0,2988 - 0,3215 = -0,0227;$$

- зміни (здешевлення) відпускних цін на продукцію підприємства порівняно з цінами, закладеними у бізнес-плані:

$$0,2940 - 0,2988 = -0,0048;$$

- зміни (зростання) матеріаломісткості окремих видів продукції порівняно з плановою:

$$0,3809 - 0,2940 = +0,0869.$$

Баланс факторів: $+0,0064 - 0,0227 - 0,0048 + 0,0869 = +0,0658$.

Такий розклад загального результату за показником матеріаломісткості дає змогу визначити шляхи подальшого скорочення витрат матеріальних ресурсів на підприємстві. Зокрема, на підприємстві, що аналізується, суттєве значення має з'ясування причин переходу на випуск продукції з більшою питомою матері-

аломісткістю і можливостей раціональнішої з цієї точки зору структури виробництва. У підприємства є значні резерви для зниження загальної матеріаломісткості за рахунок скорочення витрат на сировину, матеріали та інші матеріальні ресурси, які йдуть на виготовлення окремих видів послуг (а це передусім посилення контролю за додержанням норм витрат, зменшення відходів, їх утилізацією тощо).

Загальний резерв зменшення матеріаломісткості продукції на підприємстві становить $0,0064 + 0,0869 = 0,0933$, що означає (у разі його мобілізації) можливе скорочення матеріальних витрат на суму:

$$0,0933 \times 34156 = 3186,75 \text{ тис. грн.}$$

Висновки

При аналізі питомої матеріаломісткості окремих виробів, що виробляє підприємство, здійснюють перевірку виконання запланованих заходів щодо економії матеріалів, додержання норм витрат у натуральних одиницях (вони повинні фіксуватися у технологічних картках), фактів взаємозаміни матеріалів, розміру відходів, а також перевіряють формування вартості матеріальних ресурсів з урахуванням договірних закупівельних цін і транспортно-заготівельних витрат. Усі фактори, які впливають на питому матеріаломісткість виробів, умовно можна поділити на фактори норм і фактори цін, що дає змогу визначити конкретні служби і посадових осіб, причетних до необгрунтованого підвищення витрат матеріальних ресурсів на виробництво.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Метьюс, М. Р. Теория бухгалтерского учета; пер. с англ. / М. Р. Метьюс, П. Х. Б. Перера. – М., 1999. – 663 с.
2. Гнатенко, В. В. Все про бухгалтерський облік // В. В. Гнатенко // Всеукраїнська професійна бухгалтерська газета. – 2005. – № 5. – С. 25-26.
3. Пархоменко, В. Облік амортизації / В. М. Пархоменко // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 62-65.
4. Лугінін, О. Є. Економетрія: навч. посібник / О. Є. Лугінін. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літ-ри, 2008. – 278 с.
5. Бухгалтерський облік на залізничному транспорті: теорія, методологія, практика / за заг. ред. д.е.н., проф. Макаренко М. В. – К. : ДЕТУТ, 2012. – 816 с.

К. Н. ШЕРЕПА

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДИКИ ФАКТОРНОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕННОСТИ ЗАПАСОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

В статье автор приводит анализ уровня обеспеченности запасами на предприятии на основе использования факторного анализа.

Ключевые слова: материальные ресурсы, запасы, учет, анализ, материалоемкость

K. N. SHEREPA

APPLICATION PROCEDURES FOR DETERMINING FACTOR ANALYSIS OF SECURITY STOCKS AT THE ENTERPRISE

In this article the author tries to analyze the level of coverage at the company through the use of factor analysis.

Keywords: material resources, inventory, accounting, analysis, materials

Надійшла до редколегії 07.09.2012.

Прийнята до друку 17.10.2012.